

purkaminen. Tällaisen politiikan soveltaminen johti Staniszskisin mukaan kuitenkin lopulta tarkeituksettomiin seurauksiin eli kommunismin loppuun.

Perjantain istunto oli omistettu kylmän sodan kulttuurille. Kansainvälisen historian professori Jessica Gienow-Hecht käsitteli puheessaan kulttuuridiplomatiaa, kansalaisyhteiskuntaa ja kylmän sodan rajoitteita. Hänen mukaansa kylmän sodan kulttuuridiplomatia oli poikkeuksellinen kausi; kylmän sodan jälkeen mallia on palattu tarkastelemaan ja ottamaan mallia 1800-luvun kulttuuridiplomatiasta. Toinen puhuja, yhdysvaltalainen Yale Richmond on pitkän uran Itä-Euroopassa tehnyt diplomaatti, joka on kirjallisessa tuotannossaan käsitellyt konferenssin kannalta oleellista kulttuuri- ja tiedeyhteistyötä. Richmondin puhe, jossa hänen omat kokemuksensa olivat voimakkaasti esillä, käsitteli Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä tapahtunutta tiede- ja kulttuuriyhteistyötä. Staniszskisin tapaan Richmond halusi esittää oman teoriansa kommunismin loppumiseen vaikuttavasta tekijästä. Hänen väitteensä oli, että nimenomaan jatkuva yhteydenpito heikensi kylmän sodan asetelmia ja johti lopulta sen päättymiseen. Konferenssissa muut kuin kutsuvieraspuhujat olivat varovaisempia näin pitkälle viedyissä johtopäätöksissä, vaikka kommunismin kaatumiseen johtaneita tekijöitä sivuttiin myös useissa paneeleissa.

Lauantain päätöstilaisuuden kutsuvieraspuhuja oli Nadja Arbatova, jonka esityksen aiheena olivat Venäjän ja lännen suhteet. Hänen lähtökohtanaan oli, että kylmän sodan jälkeinen hetkellinen lähentyminen päättyi suhteellisen nopeasti 1990-luvulla, ja lännen ja Venäjän turvallisuuslähtökohtien erkaantuminen kulminoitui Kaukasuksen kriisiin. Arbatova pohti puheessaan tehty-

jä virheitä ja sitä, miten vastaavia konflikteja voitaisiin jatkossa välttää.

Järjestäjien näkökulmasta konferenssi onnistui erinomaisesti. Varasuunnitelmiin ei tarvinnut turvautua eikä sikainfluenssa ehtinyt sotkea suunnitelmia. Käytäntöjen onnistumista konferenssipaikalla edesauttoivat VIE-maisterikoulun opiskelijat, jotka opastivat konferenssivieraita ja auttoivat myös muissa tehtävissä. Varsinaisen tieteellisen ohjelman lisäksi ohjelmassa oli Kylmän sodan Helsinki -raitiovaunuajelu ja Helsingin kaupungin vastaanotto. Tilaisuuteen sopivalla tavalla varustetussa HKL:n vanhassa raitiovaunussa konferenssiosallistujat saivat kuulla Helsingin historiasta muun muassa kylmän sodan elokuvien tapahtumapaikkana. Viihdyttävänä oppaana toimi irlantilastaustainen, Suomessa pitkään asunut ammattinäyttelijä.

Konferenssin visuaaliseen ilmeeseen oli kiinnitetty erityistä huomiota – Brežnevin ja Honeckerin suutelukuva konferenssijulisteessa ja muu kuvitus saivat aikaan runsaasti positiivista palautetta. Yliopiston päärakenuksen vanhan puolen konferenssitilojen opaskyltit oli varustettu Miša-karhuilla ja kosmonauteilla. Samaa tyyliä edustivat konferenssikansiot ja abstraktikirja.

Konferenssin saama suosio, keskustelut ja palaute osoittavat, että kylmän sodan tutkimuksen näkökulma on muuttunut ja ennen kaikkea laajentunut. Uudenlaiset aihepiirit: kulttuuri, talous, tiede ja teknologia mahdollistavat uudenlaiset kysymykset – ja vastaukset. Kylmää sotaa tarkastellaan yhä useammin aidosti kansainvälisestä näkökulmasta käsin, muihinkin toimijoihin kuin suurvaltoihin keskittyen. Erityisen tärkeää on, että tutkijat ovat ryhtyneet pohtimaan ”blokkien” sisällä vallinneita voimasuhteita ja toimijuutta sekä sitä, että kylmällä sodalla oli maailmanlaajuisia seurauksia: esimerkiksi Kiinan ja Kolmannen maailman jättäminen sivuun kertomuksesta on mahdotonta.

Konferenssin osallistujat tuntuivat löytävän tilaisuudesta hengenheimolaisia, joiden kanssa voi jatkossakin pitää yhteyttä. Kun tutkimusta tulee lisää ja yksittäiset tutkijat ja tutkimukset osallistuvat laajempiin keskusteluihin, ymmärrys koko kylmän sodan aikakaudesta vähitellen muuttuu. Tähän viittaa sekin, että konferenssin osallistujista suuri osa edusti sukupolvea, jonka akateeminen ura on vasta alkumetreillään eikä innostuksesta ole pulaa.

Riikka Nisonen-Trnka

Bysantin jäljillä

Mitä on Bysantin perintö Suomessa? Kysymys mietityttää Pietarin Kansalliskirjaston ehkä pyhimmässä paikassa, käsikirjoitusosastolla, Codex Sinaiticus Petropolitituksen fragmenttien äärellä kuunnellessa oppaan selostusta sen vaiheista. CS on vanhin ajoitettu kreikankielisen Raamatun eli Septuagintan pergamenttikoodeksi, joita keisari Konstantinus antoi kopioida

300-luvulla yhteensä viisikymmentä. Kopioita laadittiin Siinain pyhän Katariinan luostarissa, joka tuolloin oli oppineiden kristittyjen kansainvälinen mekka.

Varhaiskristityt elivät tilanteessa, jossa pergamenttia oli vähän, mutta hengellisesti janoisia paljon. Turvaututtiin palimpsesteihin: käytössä kulunut kirjoitus pestiin pois, päälle kirjoitettiin uutta eri kielillä. Joistakin

koodekseista on jäljitetty viisi erikelistä kerrosta. Vuosisatojen saatossa Katariinan luostarin merkitys käsikirjoitusten tuottajana ja käyttäjänä kuitenkin väheni. Athos-vuoresta tuli idän kirkon teologis-poliittinen johtokeskus, kun taas Siinaista sanottiin, että sen historia on yhtä kuin sen aarteiston ryöstämisen historiaa. Kun saksalainen raamatuntutkija-filologi Constantin von Tischendorf ensi kertaa kävi luostarissa, näki hän munkin paraikaa viskovan pergamenttejä uuniin ja tajusi löytäneensä verrattoman aarteen. Hän pystyi vain vaivoin kätkemään intonsa, jonka pelkasi herättävän epäilyksiä.

Seuraavalla Siinain-matkallaan von Tischendorf taivutteli luostarin avokätisen suojelijan, Venäjän keisari Aleksanteri II:n, ostamaan munkeilta koko koodeksin, 43 lehteä. Löytö tuotiin juhlasaattueessa Pietariin 1862. Koodeksi käsitti Vanhan Testamentin osia ja täydellisen Uuden Testamentin. Lisäksi siihen kuuluivat apostolisten isien apokryfikirjoituksista Barnabaan kirje ja osia Hermaan paimenesta. Kriittisen raamatuntutkimuksen kannalta CS oli kansainvälinen sensaatio; 1920-luvulla oxfordilaiset valokuvasivat sen tutkijoiden käyttöön kokonaisuudessaan. Alkuperäinen koodeksi oli säilyssä kansalliskirjastossa, kunnes...

1930-luvun alussa Neuvostoliitossa tarvittiin kipeästi ulkomaanvaluuttaa teollistamisohjelman toteuttamiseen. Ulkomaille myytiin mitä parhaaksi nähtiin, ja millä kauppa kävi. 5.12.1933 puolueen keskuskomitea kokoontui pohtimaan, voidaanko CS myydä British Museumille. Luvattu summa oli houkutteleva: 500 000 \$. ”Sallin myynnin”, kirjoitti lopulta Josif Stalin ja pani nimensä alle. Ensimmäisenä joulun jälkeisenä arkipäivänä Siinain koodeksia oltiin jo Lontoossa vastassa.

Miehet riisuiivat kunnioituksesta hatun päästään.

Entä Leningradin piiritys ja sota-aika? Menetettiinkö silloin lisää käsikirjoituksia? ”Yksikään käsikirjoitus ei hukkunut”, vakuuttaa käsikirjoitusosaston vaalija, latinisti Irina Lebedeva. Aarteet ymmärrettiin siirtää turvaan maaseudulle. Tänä vuonna, 2009, CS on digitoitu kokonaisuudessaan ja kaikkien halukkaiden olottuvilla. Erityinen ylevyyden tunne, löytämisen ilo ja oivallus kuitenkin syntyvät yhä aidon pergamentin äärellä, keskustelussa asialleen vihkiytyneiden, lähes hartaiden eksperttien kanssa. Kaarisaleissa kivenheiton päässä Nevski prospektilta on yhä vitriineissä 33 000 käsikirjoitusta, niistä 6000 muilla kielillä kuin venäjäksi. On mm. Katariina Suuren hankkima Voltairen kirjasto, lääketieteen historiaa, suurmiesten käsialanäytteitä.

HY:n kollegion tutkija, venäläis-amerikkalainen sosiologi Maxim Waldstein on todennut, että dekonstruktion ja dislokalisaaation sijaan Venäjällä puhutaan tänään kulttuuriperinnön eläväksi tekemisestä, sen palauttamisesta arvoonsa ja säilyttämisestä. Oman erityislaadun puolustamisesta. Bysantti-tutkimuksen suosion nousu liittyyneekin menetyksiin ja katkokseen, joita nyt kurotaan umpeen.

Entä meillä? Suomessa on myös monia innokkaita bysantinisteja. Kokonaan toinen kysymys kuitenkin on, tunnemmekö sen perinnön omaksemme? Me Pietarissa Bysantti-komitean symposiossa vierailleet tutkijat käsitelimme omia aiheitamme lavealti. Komitean puheenjohtaja professori Aune Jääskinen käsittelee Tihvinän Jumalanäidin ihmeitatekevän ikonin matkaa pois Venäjältä ja sinne takaisin verraten sen toisen maailmansodan aikaista evakkotietä pa-

kolaislapsen vaellukseen. Prof. Matti Haltia käsittelee muinaista lääketieteellistä koodeksia, dosentti Pauli Kajanoja imettävän Jumalanäidin ikonin teologiaa. Opin vasta nyt sen, minkä Sabbas Pyhitetty kirjoitti jo 400-luvulla: maito on vertauskuva ja ennekuvava pyhästä ehtoollisesta. On ruumis ja veri, ja on maito.

Oma puheenvuoroni käsittelee ns. uusia pyhiä, joita Venäjän ortodoksinen kirkko on kanonisoinut kahden viime vuosikymmenen aikana yhteensä parisen tuhatta. On sotilaiden suojelijoita, on sairaiden ja hylättyjen, on paikkakuntien ja koko kansakunnan suojelijoita. On myös suuri määrä ihmeitatekeviä ikoneja. Vertauksen vuoksi totesin, että meillä Suomessa ei ole ”omia” uusia pyhiä, lukuunottamatta joitakin hajaääniä saaneita ehdokkaita. ”Nyt vasta ymmärrän, miksi teillä Suomessa ei ole henkilökulttia”, sain yllättäen kommentiksi.

Kun poikkesin Slovo-kirjakauppaan, kirkkoisien kirjoitusten uusintapainosten tulva yllätti jälleen. On käännöksiä monista kielistä ja on vanhojen, ”omien” tekstien uusintapainoksia. En rajaisi niitä ainoastaan uskonnolliseksi kirjallisuudeksi. Pohdin, onko oman kulttuurisaarteiston arvostamisen kannalta sittenkin parempi, että se välillä pyyhitään pois, päällekirjoitetaan, kielletään, tuikataan tuleen tai myydään eniten tarjoavalle? Vai onko olemassa raja, jonka jälkeen uudelleenlöydettyä ”äidinmaitoa” ei enää voi nauttia? Onko henkisen hyvinvoinnin punnus hukassa? Vastausten saamiseksi tarvitaan dialogia, marginaalissa toimivien sitoutuneita salaseuroja (vrt. Tarton semiootikkojen kesäkoulu 1960–1970-luvuilla), voita digitaalisen näkkileivän päälle.

Elina Kahla